

АНАЛІЗ СУТНОСТІ ТА НЕОБХІДНОСТІ РОЗВИТКУ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У СОЦІАЛЬНУ СФЕРУ

THE ANALYSIS OF NATURE AND NECESSITY OF ATTRACTING INVESTMENT IN THE SOCIAL SPHERE

Визначено роль соціального інвестування в процесі стійкого суспільного розвитку та його сутнісні характеристики. З'ясовано сутність основних показників ефективності соціальних інвестицій. Проаналізовано сучасний стан соціально-інвестиційного розвитку в Україні на прикладі діяльності Українського фонду соціальних інвестицій. За результатами дослідження запропоновані основні методи залучення інвестицій у соціальну сферу.

Ключові слова: інвестиції, соціальне інвестування, ефективність, соціальна відповідальність, показники інвестицій, якість життя.

Определена роль социального инвестирования в процессе устойчивого общественного развития и его существенные характеристики. Выявлено сущность основных показателей эффективности социальных инвестиций. Проанализировано современное состояние социально-инвестиционного

развития в Украине на примере Украинского фонда социальных инвестиций. По результатам исследования предложены основные методы привлечения инвестиций в социальную сферу.

Ключевые слова: инвестиции, социальное инвестирование, эффективность, социальная ответственность, показатели инвестиций, качество жизни.

The article defines the role of social investment in the process of sustainable social development, its essential characteristics and the essence of key performance indicators of social investment. The article analyzes the current state of social and investment development in Ukraine, in particular, Ukrainian Social Investment Fund. According to the results of the analysis, the methods of attracting investments in the social sphere were proposed.

Key words: investments, social investing, efficiency, social responsibility, indicators of investment, quality of life.

УДК 330.322:364

Моторнюк У.І.

к.е.н., доцент кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності Національний університет «Львівська політехніка»

Постановка проблеми. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку України постає необхідність пошуку коштів для вирішення соціальних проблем, залучення бізнесу та міжнародних організацій для довгострокових капіталовкладень у соціальну сферу. В останні роки в українському бізнес-середовищі соціальне інвестування стає все більш улюбленою формою прояву соціальної відповідальності підприємства. Основною причиною цього є усвідомлення українським бізнесом своєї ваги як у господарській, так і в соціальній системах. У той же час ефективність, доцільність і грамотність здійснення інвестування власних ресурсів підприємства на користь суспільства не завжди заслуговують на вищі оцінки з боку експертів. Стан, тенденції і перспективи розвитку феномену соціального інвестування потребують більш детального дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Проблеми соціального інвестування досліджували такі вчені, як Т.П. Лемке, Т.Г. Лінс [1], Н.Я. Яневич [2], І.А. Римар. [3], Г.В. Мамонова, І.Г. Канцур [4], І.М. Царик [5] та інші. В той же час, на наш погляд, важливим є проведення аналізу залучення інвестиційних коштів в соціальну сферу на прикладі існуючих в Україні компаній з високим ступенем соціальної відповідальності.

Формулювання цілей статті. Аналізування сутності та необхідності розвитку інвестицій у соціальну сферу та пошук нових альтернативних методів їх залучення.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У зарубіжній літературі термін «соціальні інвести-

ції» (CI) найчастіше стосується діяльності бізнесу громади. CI передбачають стратегічну, цілеспрямовану, довгострокову політику компаній у громадах, де вони мають своє представництво, що приносить взаємні вигоди всім учасникам процесу. Зазвичай соціальні інвестиції охоплюють партнерські соціально орієнтовані проекти бізнесу, місцевої влади і некомерційних організацій [1].

В українських умовах термін «соціальні інвестиції» може бути застосований до будь-якої довгострокової соціально-значимої діяльності компаній. Це може бути участь у реформуванні законодавства, так чи інакше пов'язана з реалізуванням бізнесом своєї відповідальності, а також програми, спрямовані на залучення власних співробітників, партнерів або клієнтів до вирішення соціальних проблем [2-5].

Не слід відносити до «соціальних інвестицій» будь-які благодійні пожертви, зроблені компанією. Повноцінними соціальними інвестиціями можуть вважатися усвідомлені дії компанії, спрямовані на покращення якості життя місцевого населення і на приріст соціального капіталу, до якого включають соціальні комунікації, ступінь довіри між людьми, соціальну солідарність, готовність прийти на допомогу і готовність до спільної роботи на загальне благо.

Соціальні інвестиції не протиставлені бізнес-інтересам компанії, вони доповнюють та розширюють можливості компанії впливати на громаду і знижують можливі ризики від бізнес-діяльності. Соціальні інвестиції перебувають на зіткненні потреб компанії та громади.

Для будь-якого проекту ефективність виражається відношенням отриманого результату до вироблених затрат. Стосовно соціальних інвестицій, економічна ефективність відображає тільки одну частину загальних показників ефективності. Іншу частину відображають показники соціальної ефективності соціальних інвестицій (табл. 1).

Протягом останніх 24 років, від моменту здобуття незалежності України, і станом на 31 грудня 2015 року обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України станом на 31.12.2015 року становив 43371,4 млн. дол. США. Інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності [7, с. 1]

Протягом згаданого періоду до десяти регіонів: Дніпропетровської, Донецької, Харківської, Київської, Луганської, Львівської, Одеської, Запорізької, Полтавської, Івано-Франківської областей та до м. Київ надійшло найбільше всього інвестицій – 93,9 відсотка всіх залучених прямих іноземних інвестицій. Таке спрямування прямих іноземних інвестицій та капітальних інвестицій в регіональному розрізі не сприяє рівномірному соціально-економічному розвитку регіонів та посилює подальше збільшення розриву у їх розвитку.

Згідно [8] у 2015 р. глобальні потоки прямих іноземних інвестицій зросли на 40 відсотків, до 1,8 трлн. дол. США. Це найвищий рівень з початку

глобальної економічної та фінансової кризи 2008 р. Однак, це зростання є негативним результатом у світлі інвестиційних потреб нещодавно визначених цілей сталого розвитку та напрямів діяльності, передбачених у Паризькій кліматичній угоді. Згідно [9] глобальні потоки прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у 2016 р. знизились на 13% у 2016 р., досягнувши, за оцінками, 1,52 трлн. дол. США, в той час як темпи зростання світової економіки залишаються слабкими і обсяги світової торгівлі супроводжуються зниженням прибутків. Це зниження не було рівномірним за регіонами, відображаючи гетерогенний вплив поточної економічної ситуації на країни світу.

Загалом, у країнах транзитивної економіки спостерігається значне падіння обсягів інвестування. Так, у 2013 р. ПІІ становили \$85 млрд., у 2014 р. – \$56 млрд., у 2015 р. – \$35 млрд. У 2015 році приплив ПІІ в країнах з перехідною економікою знизився на 38 відсотків до \$ 35 мільярдів. ПІІ в Україну, навпаки, збільшилася більш ніж у сім разів, з \$ 410 млн в 2014 році до \$ 3 млрд у 2015 році (табл. 2).

Слід зазначити, що Україна залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні. У рейтингу інвестиційної прива-

Таблиця 1

Показники ефективності соціальних інвестицій

Назва показника	Значення
Соціальний ефект	Соціальний ефект визначається як економічними чи статистичними, так і соціологічними показниками: зростанням кількості дітей у сім'ях, підвищенням освітнього рівня населення, задоволеністю соціальним статусом або фінансовим становищем. Основний показник – підвищення якості життя людей у результаті соціальної інвестиційної діяльності.
Соціальна ефективність	Показники соціальної ефективності дають уявлення про кількісну сторону досягнутих соціальних цілей, заради яких соціальний інвестиційний проект розроблявся і здійснювався: виникнення додаткових соціальних послуг, зміна індексу споживчих цін, забезпеченості житлом, зменшення безробіття, збільшення народжуваності і зниження смертності.
Соціально-економічна ефективність	Показники соціально-економічної ефективності визначаються слідом за соціальним ефектом через збільшення фізичного обсягу послуги, зменшення вартісної оцінки послуги, зниження поточних витрат організацій соціальної сфери, збільшення числа відвідувань розважальних заходів, зниження виплат із безробіття – спектр показників величезний.
Економічна ефективність	Економічна ефективність соціальних інвестицій ґрунтується на мінімізації витрат щодо їх розробки та здійснення: абсолютні (різниця між сумою капіталовкладень і грошовою оцінкою їхніх результатів), відносні (відношення грошової оцінки результатів і сукупних витрат), тимчасові (період повернення інвестицій).

Джерело: [6]

Таблиця 2

Обсяги вхідних потоків прямих іноземних інвестицій за період 2010-2015 рр. (млн. дол. США)

	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Україна	6495	7207	8401	4499	410	2961
Країни з перехідною економікою	63601	79275	64786	84500	56463	34988

Складено автором на основі джерела: [10]

бливості країн світу International Business Compass за 2015 р., опублікованому компанією BDO, Україна за рік піднялася на 20 позицій.

Україна в рейтингу розташовується на 89 місці і входить до переліку країн, що показали найкраще зростання за рік, нарівні з Білоруссю і Латвією. У 2014 р. наша країна займала 109 місце. Зазначені індекси формуються компанією BDO спільно з Гамбурзьким інститутом світової економіки, і характеризують економічну і фінансову привабливість різних країн світу на підставі трьох основних показників: економічних, політичних і соціокультурних умов.

У рейтингу легкості ведення бізнесу, що його укладає Світовий банк, Україна посіла 83 місце і покращила свої позиції на 4 пункти порівняно з минулим роком [11].

У доповіді Doing Business 2016 р. відзначається, що ключовою реформою, яка сприяла підвищенню рейтингу України, є спрощення реєстрації бізнесу. Так, у сфері реєстрації підприємств Україна посіла 30-те місце та покращила свої позиції на 40 пунктів порівняно з минулим роком. В Україні скорочено час на реєстрацію підприємства платником податків та скасовано збір за державну реєстрацію бізнесу.

Для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки [7, с. 4].

В Україні створено Фонд соціальних інвестицій (УФСІ). Місія фонду полягає у мобілізуванні ресурсів та спрямуванні їх на покращення соціально-комунальної інфраструктури та соціальних послуг. Через партнерство між органами центральної та місцевої влади, громадами та приватними і громадськими організаціями, УФСІ вирішує нагальні потреби місцевих громад у ефективний та прозорий спосіб. Виконуючи свої функції, УФСІ сприяє зміцненню громад та допомагає у побудові регіонального потенціалу щодо ефективного виконання програм на рівні громад, які націлені на соціальний розвиток [12].

На рахунку УФСІ велика кількість реалізованих проектів та програм. Серед них: Проект «Розробка системи впровадження мікропроектів УФСІ з надання інноваційних соціальних послуг» 2003-2010 рр., Проект «Розвиток потенціалу найбідніших громад України» 2005-2009 рр., Проект «Фонд соціальних інвестицій» 2002-2008 рр., Проект «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури» у Луганській та Донецькій областях 2008-2010 рр., Проект «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури» у АР Крим 2009-2013 рр., Програма «Підтримка спільної ініціативи зі співробітництва в

Криму» 2013-2014 рр. У 2016-му році Український фонд соціальних інвестицій на кошти уряду Німеччини (через німецький державний банк розвитку KfW) впровадив два грантових проекти: «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури, IV фаза» та «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури, УФСІ V» (фаза I та II). Проект «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури, IV фаза» (термін реалізації проекту 2013-2016 роки) проваджується у трьох областях – Вінницькій, Кіровоградській та Львівській. Його вартість – 8 мільйонів 395 тисяч євро, у тому числі розмір гранту 7 мільйонів євро. На кошти німецьких донорів ремонтуються 93 об'єкти соціальної інфраструктури, які підвищать рівень надання культурно-освітніх, медичних та комунальних послуг у місцевих громадах. Ремонтно-будівельні роботи охоплюють 45 шкіл, 25 дитячих садків, 11 водогонів, 6 закладів первинної медичної допомоги, 4 будинки культури та 2 бібліотеки.

Українські компанії мають багато прикладів соціально-відповідальної поведінки: від покращення умов роботи працівників, чи запровадження нових технологій, до активної благодійної діяльності. До прикладу можна навести банк ПриватБанк, який першим серед українських банків отримав відзнаку Social Responsibility Mark, що в усьому світі присвоюється найбільш соціально відповідальним компаніям. Як повідомив український сайт організації, за підсумками 2015 р. ПриватБанк очолив рейтинг соціально відповідальних українських компаній завдяки активній діяльності із закупівлі медичного обладнання для українських клінік.

Висновки з проведеного дослідження. Для ефективного функціонування соціальної сфери, підвищення рівня життя населення потрібні значні кошти, тому виникає необхідність у залученні ресурсів, що спрямовуються на реалізування соціальних програм і проектів – соціальних інвестицій. Переваги від впровадження соціальних інвестицій корпорацій охоплюють: вдосконалення виробничих процесів (зростання продуктивності та рівня доходів, економія ресурсів за умови використання екологічно безпечного обладнання); формування позитивного іміджу та репутації компанії; стабільність людських ресурсів та підвищення їх кваліфікації; залучення фінансових ресурсів спеціалізованих фондів «соціальних інвестицій» під соціально-орієнтовані програми. Тобто, більш широке впровадження практики ведення соціально відповідального бізнесу вітчизняними компаніями сприятиме розвитку існуючих та створенню нових ринків в країні, вирішенню соціальних та екологічних проблем, розширенню доступу українських компаній до міжнародних ринків та підвищенню їх капіталізації, сприянню сталого розвитку країни в цілому. У подальших дослідженнях слід зосеред-

итись на обґрунтуванні показників ефективності окремих видів соціальних проєктів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Thomas P. Lemke and T. Gerald Lins, Regulation of Investment Advisers (Thomson West, 2014).
2. Яневич Н.Я. Соціальні інвестиції: сутність і класифікація // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Логістика». – Львів: Видавництво Львівської політехніки. – 2010. – № 690. – С. 144-150.
3. Рymar І.А. Соціальні інвестиції як форма соціальної відповідальності підприємства / І.А. Рymar // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 9. – С. 165-168.
4. Мамонова Г.В., Канцур І.Г. Моделювання пріоритетів фінансового забезпечення соціальної сфери / Г.В. Мамонова, І.Г. Канцур // Бізнес Інформ. – 2014. – № 1. – С. 179-183.
5. Царик І.М. Особливості ринкового і державного регулювання соціальної відповідальності бізнесу в умовах циклічності економіки / І.М. Царик // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 1 (115). – С. 155-159.
6. Соціальні інвестиції у громаду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ufb.org.ua/sector-blagodijnosti/blagodijnist-v-gromadi/instrumenti-blagodijnosti-u-gromadi/investuvannja-u-gromadu.htm>.
7. Інвестиційна діяльність в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/groshi/naybilshe-inozemnih-investicij-do-ukrayini-nadiyshlocherez-kiprski-ofshori-597079.html>.
8. World Investment Report 2016 (2016), Investor Nationality: Policy Challenges, UNCTAD, United Nations. Geneva. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf.
9. Global Investment Trend Monitor, (2017), 25, (1 February 2017), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webdiaeia2017d1_en.pdf.
10. Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual, 1970-2015 (2016), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx>.
11. Україна покращила своє місце у рейтингу легкості ведення бізнесу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/groshi/ukrayina-pokraschilasvoeye-misce-u-reytingu-legkosti-vedennya-biznesu-522050.html>.

12. Офіційний сайт Українського фонду соціальних інвестицій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://usif.org.ua>.

REFERENCES:

1. Thomas P. Lemke and T. Gerald Lins, Regulation of Investment Advisers (Thomson West, 2014).
2. Yanevych N.Ya. Sotsial'ni investytsiyi: sutnist' i klasyfikatsiya // Visnyk Natsional'noho universytetu «L'vivs'ka politekhniky» «Lohistyka». – L'viv: Vydavnytstvo L'vivs'koyi politekhniky. – 2010. – No 690. – S. 144-150.
3. Rymar I.A. Sotsial'ni investytsiyi yak forma sotsial'noyi vidpovidal'nosti pidpryyemstva / I.A. Rymar // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2012. – No 9. – S. 165-168.
4. Mamonova H.V., Kantsur I.H. Modelyuvannya pryoritetiv finansovoho zabezpechennya sotsial'noyi sfery / H.V. Mamonova, I.H. Kantsur // Biznes Inform. – 2014. – No 1. – S. 179-183.
5. Tsaryk I.M. Osoblyvosti rynkovoho i derzhavnogo rehulyuvannya sotsial'noyi vidpovidal'nosti biznesu v umovakh tsyklichnosti ekonomiky / I.M. Tsaryk // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2011. – No 1 (115). – S. 155-159.
6. Sotsial'ni investytsiyi u hromadu [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ufb.org.ua/sector-blagodijnosti/blagodijnist-v-gromadi/instrumenti-blagodijnosti-u-gromadi/investuvannja-u-gromadu.htm>.
7. Investytsiyana diyal'nist' v Ukrayini [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tsn.ua/groshi/naybilshe-inozemnih-investicij-do-ukrayini-nadiyshlocherez-kiprski-ofshori-597079.html>.
8. World Investment Report 2016 (2016), Investor Nationality: Policy Challenges, UNCTAD, United Nations. Geneva. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf.
9. Global Investment Trend Monitor, (2017), 25, (1 February 2017), [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webdiaeia2017d1_en.pdf.
10. Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual, 1970-2015 (2016), [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx>.
11. Ukrayina pokrashchyla svoje mistse u reytynhu lehkosti vedennya biznesu. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tsn.ua/groshi/ukrayina-pokraschilasvoeye-misce-u-reytingu-legkosti-vedennya-biznesu-522050.html>.
12. Ofitsiyyny sayt Ukrayins'koho fondu sotsial'nykh investytsiy [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://usif.org.ua>.